
MODELOVÁNÍ HISTORIE V „ROMÁNOVÉ KRONICE“ KARIN LEDNICKÉ *ŠIKMÝ KOSTEL*

IVETA MIKEŠOVÁ

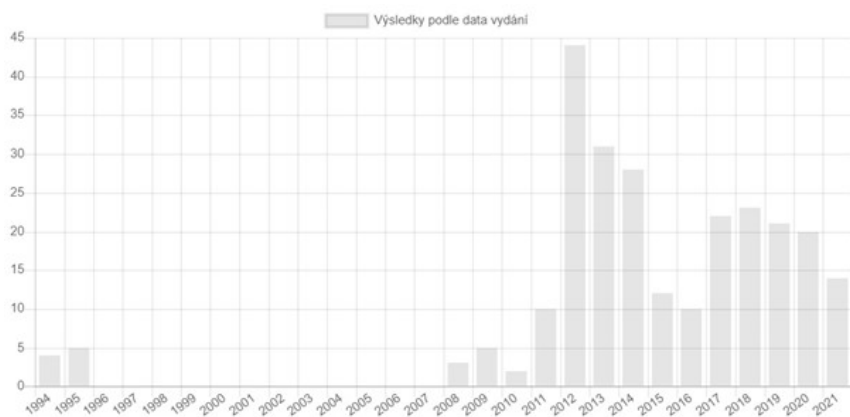
DEPICTING HISTORY IN THE “NOVEL CHRONICLE” *ŠIKMÝ KOSTEL* BY KARIN LEDNICKÁ

The article considers the role of historical fiction in Czech literature since the year 2000 and analyzes the depiction of history within the genre of family saga and novel chronicle based on the example of the first two volumes of Karin Lednická's intended trilogy *Šikmý kostel* (2020, 2021).

Keywords: Czech literature; historical fiction; novel chronicle; family saga; Karin Lednická

Zahrnutí románu/románové kroniky Karin Lednické *Šikmý kostel* (2020, 2021) do diskuse v rámci *Cenové bilance 2019–2020* do jisté míry opravňuje absolutní vítězství prvního dílu plánované trilogie ve čtenářské anketě *Kniha roku 2020*, jejímž vyhlašovatelem je Nadační fond Čtení tě mění (zakladatelem fondu je společnost Euromedia Group). Knihy do ankety přihlašují nakladatelé a výsledky ankety jsou pak závislé na hlasování čtenářů/uživatelů internetu, kteří ve dvanácti kategoriích vybírají z přihlášených knih. Na jiné ceny prozatím, pokud je mi známo, ani jeden ze dvou dosud vydaných dílů románu *Šikmý kostel* nominován nebyl. Tato skutečnost odráží současný stav recepce románu Karin Lednické: zatímco čtenářské ohlasy (podpořené zdařilým marketingem, mj. na sociálních sítích a webových stránkách autorky – obecně mediální viditelností díla) jsou většinou kladné až nadšené, recenze v literárních časopisech převážně vlažné. V tomto smyslu by bylo možné román Karin Lednické považovat za jakýsi pří-

znak pomalu se vyčerpávajícího trendu specifického druhu historické fikce, reprezentovaného např. díly Radky Denemarkové, Kateřiny Tučkové, Jakuby Katalpy, v poslední době též Aleny Mornštajnové, nebo právě Karin Lednické. Pro ilustraci lze využít statisticko-analytického modulu dostupného v rámci databází výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie Ústavu pro českou literaturu AV ČR a připojit graf, který zobrazuje frekvenci kombinace výskytu sousloví „historický román“ a „český román“ v databázi Bibliografie české literární vědy po roce 1989 (jakkoli má taková analýza pouze orientační charakter).

Graf č. 1 Výskyt sousloví „historický román“ a „český román“.

Alena Fialová v úvodní studii, která se váže k prozaické produkci zpracované v části publikace *V souřadnicích mnohosti*, popisuje obrat k minulosti jako nejvýznamnější tendenci v literatuře prvního desetiletí 21. století:

Nejvýraznějším trendem v nově vznikající próze třetího milénia se stal tematický obrat k období čtyřicátých až osmdesátých let dvacátého století. Spisovatele přitahovala zejména traumatická poválečná doba, již ve svých dílech mohli naplnit napínavým dě-

jem a výraznými postavami – tragickými hrdiny i morálně odpudivými karikaturami lidství. Charakteristickými náměty se staly zvláště křivdy během osvobození a odsunu Němců a komunistická perzekuce v padesátých letech. [...] S rozmachem tématu nedávné minulosti (ale v mnohých případech i se snahou o komerční úspěch díla) se pojil i návrat velkého příběhu: realistického, poupatavého, široce pojatého vyprávění typického pro žánr moderního společenského či vývojového románu (Fialová 2014: 343).

Na konstatování Aleny Fialové můžeme navázat poukazem na specifickou situaci spojenou s tímto druhem historické fikce. Po roce 2000 se česká společnost v návaznosti na procesy, které nás měly vyvázat z komunistické a „východní“ minulosti, ocitá v situaci, kdy je nutné hledat novou pozici mj. v rámci střední a širší Evropy, v níž pozvolna probíhají globalizační procesy; vzniká jisté nadnárodní společenství, v jehož rámci je třeba narovnat staré rozpory mezi jednotlivými národy (otevírání sporů v rámci evropského prostoru, omluvy za skutečné i pomyšlné křivdy), zároveň se otevírají k diskusi dějinné epochy, na něž bylo posledních čtyřicet let nazíráno optikou „vítězů“, ale které mají dosud pamětníky, kteří události prožívali jinak, než bylo oficiálně prezentováno.⁽¹⁾ Dušan Třeštík zmiňuje v této souvislosti i fenomén „dějinné viny“ a politickou korektnost jako nový evropský diskurs (Třeštík 2004). Evropská integrace a vytváření jakési nové evropské identity ale zároveň podněcuje proces opačný – vymezování se vůči Evropě a zdůraznění národně rámcované kultury a národní historie.⁽²⁾ Reinterpretaci určitých dějinných období (vysídlování pohraničí, dějiny z hlediska menšin či poražených) v literárních dílech lze tedy vnímat jako trend, související jednak s novostí a čtenářskou atraktivitou tématu, v obecnější rovině

1 K tomu např. Pavel Kolář a Michal Pullmann ve studii „Kdo se bojí normalizační každodennosti“ (2016).

2 K současnosti a procesualitě národních a nadnárodních rámců vzpomínání v evropském prostoru viz např. kolektivní monografii *Zwischen nationalen und transnationalen Erinnerungsnarrativen in Zentraleuropa* (2020).

pak s proměnou evropského diskursu, ale i proměnou historických věd, jež se odklání od pojetí historie jako pravdy o minulosti, jako popisu vzájemně se podmiňujících procesů, které směřují k budoucnosti, jak ji známe. Sebeidentifikace národního společenství, a tedy i každého jednotlivce, který je jeho součástí, je mj. založena i na určité verzi národní historie. V okamžiku, kdy je v historických vědách věnována stále větší pozornost fenoménu paměti a orální historii, objevuje se i v rámci prozaické produkce tematizace paměti, problematizace historie jako souhrnu faktů, tendence k zobrazení jiných úhlů pohledu a jiných zkušeností, než dosud nabízely učebnice historie (Lyotardovská nedůvěra k velkým pravdám a velkým příběhům – srov. Lyotard 1993 – nevede k jejich opuštění, ale víceméně k pokusu o jejich rekonstrukci). Se situací odlišnosti oficiálního výkladu dějin a osobního prožitku a vzpomínek se pojí nejen problematika potenciální korekce vlastních vzpomínek na základě společensky preferované verze událostí, ale i další fenomény, které lze reflektovat s pomocí paměťové teorie (v pojetí Pierra Nory, Renate Lachmann či Aleidy a Jana Assmannových). V okamžiku, kdy panuje nedůvěra v možnost objektivně popsat jakékoli historické období, aniž by do tohoto popisu byly implantovány soudobé názory a hlediska, dochází zároveň k určitému zpochybnění paměti jedince – ať už s ohledem např. na nemožnost komunikovat svou zkušenost, nebo její autokorekci na základě společenského konsenzu – lze se obrátit ke zkušenosti kolektivní, k alternativě historických událostí sdílené v rámci (regionálně, etnický, příbuzensky či jinak vymezené) skupiny.³ Můžeme se tak pokusit současný proud historické fikce uchopit na základě tendence k zachycení zkušenosti, která má generační (nad jedincem, definující) charakter, zároveň se však vyhýbá generalizaci historické pravdy, otevírá se různým úhlům pohledu, což v tematické rovině umožňuje ohledávání fenoménů sdílené traumatické zkušenosti, kolektivní dějinné viny apod. Terminologickou oporu pro zachycení způsobu, jakým je konstruo-

3 V souvislosti s názory, že každý výklad historie je interpretací závislou na době vzniku a odráží do jisté míry stav historického myšlení doby vzniku, lze odkázat např. na úvahy Haydena Whitea o narativní povaze historiografických děl (srov. White 2011).

vána opozice historického rámce a fenoménu paměti v současné české próze lze pak hledat např. v pojmech kolektivní a kulturní paměti (srov. Assmann 2018: 145–150) a analýze způsobů formování historického vědomí. Důraz na střetávání různých výkladů historie, diverzitu, střet kultur, splývání a přetáčení klasických dějinných opozic „dobra“ a „zla“ a zkoumání různých verzí kolektivní paměti v rámci skupin – ať už definovaných regionálně, národnostně, či ideologicky – se jeví jako obecnější tendence. Jednak na úrovni odlišné generační zkušenosti a rozdílné sebeidentifikace rodičů a prarodičů, kteří prožili velkou část života v komunistickém režimu, a generace potomků, která po listopadu 1989 musí hledat nové způsoby sebedefinování, jednak v rámci důrazu na možnost různého/odlišného prožívání událostí doposud vnímaných jako fakticky dané historické pravdy (např. kolektivizace jihočeské vesnice v románu Jiřího Hájíčka *Selský baroko*, 2005, život německé menšiny na českém území a problematika poválečného odsunu v prózách Radky Denemarkové nebo Kateřiny Tučkové). Fenomén paměti a vzpomínky je možno asociovat i se zobrazením dějin skrze rodovou paměť, rodinnou historii a prožívání minulosti na základě jakési „zděděné emoce“ (opět lze odkázat na Jiřího Hájíčka a jeho knihy posléze označované jako „venkovská trilogie morálního neklidu“, tedy *Selský baroko*, *Rybí krev*, 2012, a *Deštůvá hůl*, 2016) a skrze paměť vázanou k místům odrážejícím historické proměny (ať už se zaměříme na proměny krajiny – pohraničí v souvislosti s okupací, odsunem či znovuosídlováním, ostravsko-karvinský region v souvislosti s industrializací –, nebo na monumenty typu „šikmého“ kostela sv. Petra z Alkantary v Karvině).

I v románové kronice Karin Lednické *Šikmý kostel*, jejíž dva dosud vydané díly zobrazují vývoj ostravsko-karvinské oblasti v rozmezí let 1894–1921 a 1921–1945, lze pozorovat intenci k přepisu vnímání určité historické epochy a popisované oblasti.⁽⁴⁾ Za vznikem románové

4 První díl plánované trilogie je zároveň autorčiným debutem, i když jako překladatelka a nakladatelka je dobře obeznámena nejen s procesem tvorby, ale i s literárním provozem a marketingem.

série stojí podle slov autorky samotné mj. snaha změnit obraz regionu v obecném povědomí:

Moc bych si přála, aby čtenáři z jiných částí republiky mohli díky *Šikmému kostelu* nahlédnout ostravsko-karvinský region novým a očima. K tomuto severovýchodnímu cípu republiky se dosti nespravedlivě pojí celá řada hluboce zakoreněných předsudků. Jeho pokřivený obraz také vyplývá z absence některých historických událostí v učebnicích dějepisu... [...] V dnešní polarizované době je důležité umět se na věci dívat z jiných než obvyklých úhlů (Lednická – Huřtáková Hašková 2020).

Román Karin Lednické lze tedy oprávněně řadit do kontextu současné historické prózy objevující nové interpretace historie – zde jde o dějiny Slezska v multinárodnostní perspektivě (i když ji autorka víceméně omezuje na střetávání dvou národností, za občasného vynoření německého živlu). Autorka naráží na stereotypní vnímání Ostravska jako hornického regionu, problematizuje obraz Těšínska (sedmidenní válka, rozložení českého a polského obyvatelstva), reflektuje počesťování obyvatel regionu (mluvících převážně polsky, nebo „po našimu“) po první válce, odsun českého obyvatelstva po vyhlášení protektorátu, v rámci druhé světové války pak volbu mezi podřízením Němcům a přihlášením k české nebo polské národnosti. Lednická vyvrací tradiční představu o většině, která válku přežívala, aniž by se zapletla s jakoukoli stranou – zdůrazněna je nutnost (nevyhnutelnost) volby, mnohdy to však není volba z přesvědčení, ale pro zachování co možná nejlepších životních podmínek (pokus vyhnout se frontě a pracovním táborům). Přítomná je jakási snaha porozumět dějinám skrze lidské osudy, skrze zkušenost předků, jejich paměť, protože historie je vždy konstruktem, ale osud člověka je sdělitelný, lze mu porozumět, lze se vcítit do lidských motivací. Za kombinací společenských a politických okolností určitého okamžiku dějin stojí osudy

a volby jednotlivců podmíněné různými příčinami, ale ovlivněné i nepředpověditelnými náhodami a souběhy okolností.

Autorka se už v titulu prózy odvolává na půdorys románové kroniky (a například Erik Gilk ji ve své recenzi v *Tvaru* nadsazeně přirovnává k venkovským realistům; srov. Gilk 2020: 20). A skutečně lze pozorovat některé rysy, které jako typické pro klasickou románovou kroniku uvádí např. Ivo Pospíšil v publikaci *Labyrint kroniky* (chronologické vedení příběhu, juxtaopozičnost syžetových celků; srov. Pospíšil 1986: 17, 29). Pospíšil zmiňuje také roli idyly při konstituci žánru románové kroniky (představa idylického místa, idylické doby, k níž se vztahuje současnost; srov. *ibid.*: 60–67), v souvislosti s knihou Karin Lednické na tuto skutečnost upozorňuje Pavel Janoušek v recenzi v časopise *Host*:

Základem obdobných kronik bývá snaha o realistické zachycení konkrétních životů napříč generacemi. Individuální sny a tužby jsou konfrontovány s časoprostorem, v němž je postavám, respektive rodům, dáno žít, a který tudíž utváří jejich příběhy a limituje každodenní bytí. Komunita, o níž se vypráví, je přitom autorem vnímána jako „naše“, čímž je románová promluva vztažena ke společné minulosti a vyjadřuje přesvědčení o „naší“ sounáležitosti s předky (Janoušek 2021: 60).

Zmíněný citát dobře ilustruje princip trojího zrcadlení v rámci prózy Karin Lednické. Na jedné straně stojí bytí/život člověka, zachycení osudů a voleb jednotlivce; v souvislosti se čtenáři známým historickým kontextem pak vzniká moment očekávání příštího, tj. zdroj dějového napětí. Zobrazení dějinných událostí zasahujících do bytí společenství/komunity umožňuje využít principu opakování a paralely, Karin Lednická těchto principů hojně využívá pro zdůraznění obecně sdílené lidské zkušenosti ztráty, traumatu, bezmoci v soukolí událostí. Klasické románové kroniky zobrazovaly koloběh života na základě střídání ročních období a s tím spojených prací a rituálů, často využívaly protikladu vesnice a města – vesnice jako

místa víry, tradice a kořenů v kontrastu k místu hříchu a zkaženosti. Zmíněný protiklad částečně funguje v první části *Šikmého kostela* (Orlová a stará Karviná jsou do jisté míry postaveny do protikladu k Ostravě, rozvoj nové Karviné pak rozdílý jakoby smazává, pracuje se s motivem ztráty idylického místa, reprezentovaného nachýlenou věží „šikmého kostela“). Neméně důležité je v tomto kontextu bytí krajiny, symbolické zobrazení jejího sepětí se životy obyvatel a stop, které v ní chod dějin zanechává. V románu *Šikmý kostel*, jak je zřejmé už z názvu, nejde ani tak o přírodní scenerie, jako spíš o dominanty lidmi obývaného prostoru – vedle kostela sv. Petra z Alkantary, využívaného jako symbol starého světa víry a jistot (postupně se propadajícího do zapomnění) se samozřejmě objevuje i dominantní šachetní věž, která ovládá běh lidských všednodenních životů, stejně jako kostelní věž určuje nedělní čas spočinutí a obratu k něčemu vyššímu. Jakkoli lze v próze Karin Lednické najít rysy románové kroniky (nebo spíše operovat s variantou rodinné kroniky či rodové ságy), chronologickou posloupnost příběhu, zejména v první části trilogie pak práci s motivem idylického místa, víceméně souběžně zobrazené osudy jednotlivých postav reprezentujících běh života lokality a mj. též jev, který Ivo Pospíšil označuje jako „simulovanou odbornost“, tedy důraz na znalost reálií a specifik každodenního života popisovaného prostoru (Pospíšil 1986: 32), lze však zároveň poukázat na řadu aspektů, které tradičnímu pojetí románové kroniky spíše odporují. Slovníkové definice románové kroniky odkazují mj. na převládající deskriptivnost a dominanci časoprostoru nad postavami a dějem (i když v případě současné aktualizace žánru není potlačení popisnosti ve prospěch příběhovitosti neočekávané). Lze zpochybnit existenci typicky uzavřené kronikové lokality, k níž je vztahováno dění v okolním světě. Nejen z hlediska případného přiřazení k žánru románové kroniky je však problematický způsob, jakým Karin Lednická pracuje s historickými fakty a modeluje historický kontext, a jak se tento postup odráží v kompozici prózy. Pro začátek lze citovat vyjádření autorky z rozhovoru pro časopis *Tvar*:

Významným zdrojem je pro mě orální historie, a proto vnímám jako svou největší autorskou odpovědnost, aby nikdo z mých pamětníků nenabyl pocit, že jsem zneužila jeho důvěru nebo posunula význam jeho sdělení. *Šikmý kostel* není tak docela fikce – je to příběh vyfabulovaných postav, které nesou reálnou historii (Lednická – Martínková Racková 2021: 4).

I v dalších rozhovorech a v doslovecích ke dvěma dosud vydaným dílům *Šikmého kostela* Karin Lednická uvádí, že jejím inspiračním zdrojem jsou historické a archivní prameny, rozhovory s odborníky na vybranou problematiku a pamětníky. Zmíněný postup můžeme v textu snadno vysledovat. Na jedné straně je tedy kladen velký důraz na verifikaci událostí fikčního světa na základě historických pramenů (např. připojené obrazové dokumenty a vysvětlující doslovy explicitně sugerují autenticitu zobrazovaného fikčního světa), na druhé straně je historický kontext masivně přizpůsobován potřebám fikčního světa a jeho ideové nadstavby – autorka v podstatě vymazává německý a židovský živel (a jiné menšiny) z obrazu popisované lokality a zaměřuje se pouze na česko-polský národnostní konflikt, některé historické skutečnosti zařazuje bez ohledu na jejich reálnou existenci v jiném prostoru a čase (solné poutě z úvodu románu), pro zobrazovaný region konstruuje název Karwiná, jazykem postav činí specifický konstrukt obsahující některá krajová nářeční specifika zasazená do v podstatě spisovné češtiny. Tyto skutečnosti mají na autenticitu fikčního světa vliv spíše destruktivní a můžeme tak nadneseně konstatovat, že sociální a národnostní problémy ostravsko-karvinské oblasti jsou v románu zobrazovány skrze střípky pamětnických příběhů zkombinované s pasážemi inspirovanými historickými publikacemi o dějinách regionu a vedené autorskou intencí vytvořit fikční svět, který má potenciál pomocí těchto nástrojů formovat historické vědomí o zobrazované oblasti. Pro srovnání můžeme využít ukázky z prvního dílu trilogie *Šikmý kostel* a z druhého dílu trilogie Vojtěcha Martínka *Černá země – Plameny* (1929), které zmíněný problém dob-

ře ilustrují – nejen z hlediska autenticity fikčního světa a řeči postav, ale samozřejmě i z hlediska důležitosti autorského záměru a ideové náplně díla pro celkový kontext.

I hodina udeří, kdy jde Kuba po prvé s modrou baňkou a krajíčkem chleba k šachtě. Je jítro, píšťaly hučí, lidé pospíchají ulicemi. A znovu se rozhučely velitelské sirény jako křik otrokáře: Do roboty! A spěšně, spěšně! A z dělnických kolonií, z robotnických kasáren, z šedivých a natlačených činžáků na periferiích i z vesnických chalup v širokém okolí jdou mužové, poslušni rozkazu velikého pána; jdou mravenci, drobní, modří a černí, jdou k mraveništím. [...] Ke Kubovi se hlásí havíř, přikrčený, těžkopádný, s dlouhými převislými kníry a velkým obočím. Má lhotejné kníry [v pozdějších vydáních „oči“ – pozn. IM] a uvadlý hlas. Vyplivuje a praví netečně: „Tys je novy synek, co? No, tak se hni! A daj pozur na hlavu, ať se šnoblak něrozbiješ na prvni raz!“ (Martínek 1929: 92–94).

Z mírného návrší, na kterém stojí jejich domek, zamíří dolů ke kostelu, kterému právě začali přestavovat věž. [...] Po hlavním tahu na Fryštát šlapou jen stovky mužských nohou a snaží se vyhýbat hlubokým brázdám od kol a velkým hroudám hlíny. [...] Část postav s bandaskami po chvíli odbočí. To jsou ti, co dělají na Františce. [...] Snad i na smrtelné posteli se mu vybaví první den, kdy Karel poprvé sfáral. Mladý cyp, celý vyjevený z toho, že neví, co ho tam dole čeká. Pyšný, že vstupuje do mužského světa. A úplně odrovnaný, když pak šel po šichtě domů. [...] „To zvládneš, neboj. Všeci jsme to zvládli,“ snažil se Pawel rozptýlit synův strach, kterému dobře rozuměl (Lednická 2020: 22–23).

Obě díla jsou shodně zasazena regionálně a časově a zobrazují podobné situace a fenomény, odrážejí však zároveň dobu svého vzniku; je podstatné, do jaké míry autor historické fikce usiluje o rekonstrukci obrazu historie nebo do minulosti spíše promítá současné hodno-

tové a tematické konstrukce. *Šikmý kostel* se přiřazuje ke druhému typu, kde je dnešní česko-polský rozměr regionu promítnut do minulosti, takže mj. nezbude prostor pro Němce a Židy, kteří byli z kraje „vygumováni“ během války a po ní. Eva Klíčová konstatuje v kritické diskusi o knize Karin Lednické v časopise *Host*:

Nechybí tu linie (bohatí) Němci a Židé, kde se s národnostními konflikty kříží i konflikt socioekonomický a náboženský? Jako vždy tu neexistují Romové, ale ani Slováci nebo další menšiny. Jako divná mezera to myslím vyznívá obzvláště v kapitolách z druhé světové války (Klíčová – Janoušek – Novák 2021: 64).

Trilogie *Černá země* Vojtěcha Martínka je do jisté míry definovaná svým sociálně-kritickým rozměrem, národnostní i sociální obraz regionu je v jeho rámci ale představen mnohem komplexněji a diverzita je jasně patrná i v řeči postav (slezské nářečí, čeština, němčina, stejně jako rozdíly v mluvě příslušníků různých společenských vrstev). Znovu zmíníme problematiku jazykové roviny textu románu Karin Lednické – postavy zde mluví spisovnou češtinou propletenou výrazy slezského dialektu (a hornického žargonu), řeči neodrážející jejich sociální postavení – čtenář je mnohdy nucen uvažovat, zda způsob vyjadřování a hloubka znalostí postav odpovídá jejich předkládanému společenskému statusu a vzdělání, či zda jejich promluvy mají pouze funkci, kterou implikuje úryvek recenze Kamily Drahoňovské:

Nyní čtenář pochopí, s jakým záměrem autorka poslala Julku do Ostravy a Barbořinu dceru až ke Lvovu. Díky podobným zkušenostem tyto i další postavy ve vzájemných rozhovorech nebo vlastních úvahách skládají bohatý obrázek historicko-politických událostí (Drahoňovská 2020; zvýraznila IM).

Postavy se v knize Karin Lednické stávají jakousi ilustrací dobových názorů, společenských nálad, politických vlivů, což se výrazně proje-

vuje zejména v závěru první a v druhé části trilogie – jako příklad mohou sloužit (nepraví) bratři Tomek a Ludwik – jeden jedná z donucení pod českým vlivem (posílá dítě do české školy), druhý bratr se přiklání k polskému patriotismu pod vlivem traumatického válečného zážitku. Následný rodinný rozkol pak funguje jako jedna z ilustrací výrazné románové ideové teze o negativních dopadech vypjatého nacionalismu. Prostřednictvím postav příslušníků jedné rodiny jsou tak vyjádřeny různé možnosti reakce na dobové poměry, odlišné politické postoje, rozdílné volby a jejich následky – přičemž opakováním stejných situací v různém kontextu (společná cesta otce se synem na šachtu, stejnými slovy líčený poválečný návrat – z fronty, z pracovního tábora) jako by autorka zdůrazňovala, že člověk zbavený ideologického nátlaku nakonec prožívá některé situace stejně, bez ohledu na politický názor, rasovou příslušnost či společenské postavení. V některých případech pak autorka až násilně manévruje svoje postavy do situací, které mají ilustrovat vybrané aspekty dané doby a popisovaného regionu (např. rozvoj pivovarnictví a lázeňství), což ostře kontrastuje s naprostým vynecháním jiných dějinných souvislostí. Vedle líčení málo známých fenoménů, jako např. solné poutě (popis jedné z nich působivě otevírá první díl románu, jakkoli reálně patří tento zvyk do jiného časoprostoru), se setkáváme i se stereotypními obrazy spojenými s druhou světovou válkou (v druhé části trilogie – vítání ruských osvoboditelů a následné znásilnění jedné z hrdinek ruským vojákem, útěk další z žen do Polska, aby mohla být vylíčena paralela k dění, které v regionu nastalo za německé okupace a v průběhu sedmidenní války o Těšínsko, vdavky jiné hrdinky na Moravu, aby bylo možno přidat kontext německé okupace a odsunu v brněnské oblasti, vztah jedné z ženských postav s německým důstojníkem následovaný obrazem veřejného pranýřování žen, které byly vídány s německými vojáky – přičemž vstup německého živlu do regionu je omezen na obraz okupačních armád, jeho předchozí existence v regionu jinak téměř není reflektována). Podobné pasáže působí někdy až jako povinné vsuvky, zbytečně rozvíjené stereotypy v textu, který má proklamativně ste-

reotypy bořit. Jak konstatuje Erik Gilk: „Jako by se [Karin Lednická] nemohla rozhodnout, zda píše historickou fikci, nebo beletrizovanou historii ostravského regionu“ (Gilk 2020: 20). I mužské a ženské role jsou v románu pojety velmi tradičně. Muži jako tvrdě pracující chlopi, nositelé konfliktu (nacionálního), reprezentanti politických názorů, obecně představují element aktivity a změny. Ženy jsou naproti tomu zobrazeny jako nestranné trpitelky, nositelky smíření, strážkyně rodinných hodnot, víry, rituálů.

Karin Lednická se ve své knize snaží vyvracet stereotypní vnímání ostravsko-karvinského regionu a jeho historie, některé stereotypy se jí opravdu daří naplnit novým významem, v některých stereotypech se ovšem pohybuje velmi hluboko. Stereotypní je její zobrazení „drsného“ kraje plného tvrdou prací definovaných mužů a trpělivých, silných žen a do jisté míry i zobrazení duality života mezi šachtou (prací) a kostelem jako základu jednoduchého bytí bez nutnosti volby. Takový obraz „kraje pokrytého uhelným prachem“ už se jeví jako vyčerpaný mýtus „černé Ostravy“. Ideový rozměr fikčního světa románu *Šikmý kostel* se obrací spíše do současnosti, mj. i poukazováním na národnostní problémy a konflikty, které mají své paralely i v aktuálním světě.

Mgr. Iveta Mikešová

Katedra české literatury a literární vědy

Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Reální 5

701 03 Ostrava

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 1420/3

110 00 Praha 1

mikesova@ucl.cas.cz

Při práci na příspěvku byly využity zdroje výzkumné infrastruktury
Česká literární bibliografie (kód ORJ: 90136).

PRAMENY

LEDNICKÁ, Karin

2020 *Šikmý kostel: románová kronika ztraceného města: léta 1894–1921* (Ostrava: Bílá vrána)

2021 *Šikmý kostel 2: románová kronika ztraceného města: léta 1921–1945* (Ostrava: Bílá vrána)

MARTÍNEK, Vojtěch

1929 *Černá země: Plameny* (Brno: Družstvo Moravského kola spisovatelů)

LITERATURA

ASSMANN, Aleida

2018 *Prostory vzpomínání. Podoby a proměny kulturní paměti*; přel. Jakub Flanderka – Světlana Ondroušková – Jiří Soukup (Praha: Karolinum)

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila

2020 „Přátelství posvěcené solí“; www.iliteratura.cz, <http://www.iliteratura.cz/Clanek/43657/lednicka-karin-sikmy-kostel> [přístup 11. 4. 2021]

DORN, Lena – NEKULA, Marek – SMYČKA, Václav (eds.)

2020 *Zwischen nationalen und transnationalen Erinnerungsnarrativen in Zentraleuropa* (Berlin/Boston: De Gruyter);
<https://doi.org/10.1515/97831107176792020>

FIALOVÁ, Alena

2014 „Próza“; in Alena Fialová (ed.), *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích* (Praha: Academia), s. 339–364

GILK, Erik

2020 „Naivní kronika v přepychovém hávu“; *Tvar* 31, č. 15, s. 20

JANOUŠEK, Pavel

2021 „Trudnokrásně aneb jen kdyby nebylo toho...“; *Host* 37, č. 4, s. 60–61

KLÍČOVÁ, Eva – JANOUŠEK, Pavel – NOVÁK, Radomil

2021 „Dějiny jako zbytková drsná romantika“; *Host* 37, č. 4, s. 62–65

KOLÁŘ, Pavel – PULLMANN, Michal

2016 „Kdo se bojí normalizační každodennosti“; in idem, *Co byla normalizace? Studie o pozdním socialismu* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny / Ústav pro studium totalitních režimů)

LEDNICKÁ, Karin – HUŘŤÁKOVÁ HAŠKOVÁ, Sabina

2020 „Karin Lednická o zaniklé Karwině a Šikmém kostelu“;
www.vaseliteratura.cz, <https://www.vaseliteratura.cz/rozhovory/7516-karin-lednicka-o-zanikle-karwine-a-sikmem-kostelu> [přístup 20. 6. 2021]

LEDNICKÁ, Karin – MARTÍNKOVÁ RACKOVÁ, Simona

2021 „Tradičně napsaný román už čtenářům možná chyběl“; *Tvar* 32, č. 12, s. 4–5

LYOTARD, J. F.

1993 *O postmodernismu: postmoderno vysvětlované dětem: postmoderní situace*; přel. Jiří Pechar (Praha: Filosofický ústav AV ČR)

POSPÍŠIL, Ivo

1986 *Labyrint kroniky: pokus o teoretické vymezení žánru* (Brno: Blok)

TŘEŠTÍK, Dušan

2004 „O dějinách a paměti“; *Dějiny – teorie – kritika* 1, č. 1, s. 107–113

WHITE, Hayden

2011 *Metahistorie: historická imaginace v Evropě devatenáctého století*; přel. Miroslav Kotásek (Brno: Host)